

ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ У ТВОРЧОСТІ ВАСИЛЯ КУРИЛИКА: ТИПОЛОГІЯ ТА ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ

75.71:161.2

ID ORCID 0000-0001-8477-9522

DOI 10.33625/2409-2347-2018-6-41-45

Береговська Х. О. Проблема ідентичності у творчості Василя Курилика: типологія та характерні особливості. У статті аналізується проблема ідентичності у творчості канадського художника українського походження Василя Курилика. Визначені передумови порушення цієї теми в контексті авторських мистецьких пошуків. На підставі глибокого аналізу «багато-серійного» мистецтва вперше виведено чотири типи поняття ідентичності, які автор зобразив відповідно до обраних контекстів: ідентичність національна, соціальна, персоніфікована (особистісна) та ідентичність як «чуття спільноти». За визначеною типологією проаналізовано характерні особливості кожної ідентичності на прикладі конкретних творів В. Курилика. У його мистецтві виведено єдину формулу ідентичності, що її автор розумів як сукупність етнічних, національних, гендерних і релігійних характеристик, притаманних тій чи іншій особистості, демонструючи її ідентичність щодо відповідної групової приналежності.

Ключові слова: ідентичність, творчість В. Курилика, приналежність, характерні особливості, типологія.

Береговская К. А. Проблема идентичности в творчестве Василя Курилика: типология и характерные особенности. В статье поднята проблема идентичности в творчестве канадского художника украинского происхождения Василя Курилика. Определены предпосылки поднятия этой темы в контексте его авторских художественных поисков. На основании глубокого анализа его «многосерийного» искусства впервые выведены четыре типа понятия идентичности, которые автор изображал в соответствии с выбранными контекстами: национальная, социальная, персонифицированная (личностная) и идентичность как «чувство общности». Согласно определенной типологии проанализированы характерные особенности каждой из них на примере конкретных произведений В. Курилика. В его искусстве выведена единая формула идентичности, которую автор понимал как совокупность этнических, национальных, гендерных и религиозных характеристик, присущих той или иной личности, демонстрируя ее идентичность в соответствующей групповой принадлежности.

Ключевые слова: идентичность, творчество, принадлежность, Курилик, характерные особенности, типология.

Beregovska Kh. The problem of identity in the art-works of Vasyl Kurylyk: typology and characteristics.

Aim. The article discusses the question of identity in the works of Ukrainian-Canadian artist William Kurelek. It details the necessary pre-conditions for the study in the context of his artistic searches. Based on an in-depth analysis of the many series that he created, it discusses four separate types of identity which he presented, in appropriate contexts: national, social, personal, and group. Each type of identity is analyzed according to type, and supporting examples of Kurelek's works are provided. The concept of identity is presented throughout his work according to a constant, underlying formula, which Kurelek understood to be a synergy of ethnic, gender, and religious characteristics applied to various individuals who demonstrate belonging to a particular group. The issue of identity has been dealt with by many artists throughout various times and locales. This topic gained prominence during the 20th century due to the sheer numbers of migrants around the world, especially those crossing the Atlantic Ocean from Europe to North and South America in pursuit of their dreams and hopes. This theme did not escape the Canadian artist, son of Ukrainian immigrants, William Kurelek, who became one of the few or possibly the only artist in multicultural Canada to raise and present this issue visually in his art.

Novelty. The question of identity was important to William Kurelek for a number of reasons. First, he was a member of the immigrant class – which had gone through all the stages of adap-

tation to a new, foreign environment (clearing forests, living in handmade mud huts, establishing farmsteads, and so on). Second, as an artist, Kurelek sought a path to integration or acceptance into a multicultural society, while attempting to hold on to his artistic freedom and individuality in a poly-stylistic artistic milieu. Third, he sought to understand the idea of identity in a philosophical sense as an individual living in a particular time and place, in the context of society and culture.

Results. Based on a detailed analysis of the many series which Kurelek created, we have attempted to put forth four types of identity which he depicted in his work: individual, group, national, and social.

In his work, Kurelek first and foremost presented the identity of the individual, understood as membership in a social group. We see this clearly in his series “Temptation in the Desert” (10 works, 1975), where he placed individuals of various social groups face to face with temptation: drugs, debauchery, bad company, homosexuality, and abortion. In these works, he underscores the fear – or potential crisis – of losing one's own identity. For example, “Joe Borowsky – Champion of the Helpless” (1977) – in this work, Kurelek emphasises the identity of this individual, a famous politician, the first “ethnic” Federal Transport Minister of Canada. His deep convictions and strong personality/personal identity describe his unwavering fight and role as pillar of society. Kurelek presents Borowsky in a jail cell, with a spectator breathing down his neck, surrounded by jars containing aborted fetuses.

We will allow ourselves one more example of a personal identity in the image of the Canadian immigrant farmer, a persona we often come across in Kurelek's work. Let us take for example painting number six from his series “The Ukrainian Pioneer” (1971) where he depicts his own father, a born farmer, member of the Canadian farmer class, an individual who was very aware of his family, ethnic, religious, and social identity.

In examining the idea of “group identity”, we see an individual who belongs to a specific social class, profession, or ethnic group, but does not identify as a member of that group. The individual has not internalized membership or belonging in this group. It is interesting to note the descriptions of identity by Hannah Arendt, who writes about “the inherent and natural feeling of identifying as the individual whom we are born to be” [2, p. 193].

In terms of national identity, it has been well documented to what extent William Kurelek presented the ideas of poly-nationality and multiculturalism in Canada in his work. As such, he has often been referred to as “The Chronicler of the Lives of the Peoples of Canada”. While creating entire series such as “The First Ukrainian Immigrants”, “Polish Canadians”, “Jewish Canadians”, or “The Irish in Canada”, he delved deeply into individual issues facing each group – not merely portraying such and such an ethnic group in such and such a situation, he rather chose particular and telling subject matter – matter which often had a complex and teaching sub-plot, and incorporated it into a system of symbolic imagery, having chosen the lesson for each piece in advance. Kurelek portrayed the Canadian identity metaphorically in the works “The Family of Today” (1972) and “In Anticipation of Hope” (1971). In the first work, the artist portrays Canada as an Ark, filled with people of various nationalities, on a stormy ocean which symbolises globalization. In the latter, he shows groups of people expectantly waiting on the shores of the limitless ocean, which symbolises the eternal hope for change.

The national tradition which was the most convincing and true to Kurelek was the Ukrainian tradition, and it played an important role in his development of national identity. A key notion for his was the completeness of a national identity – the feeling of belonging, of a cultural heritage, even in describing oneself (“Canadian”, or “Ukrainian”, or “Ukrainian-Canadian”). Self-

awareness manifested itself in various ways to Kurelek, depending of the reaction to and understanding of tradition, culture, language, history, and religion.

Kurelek was always well aware of important current and social events. He portrayed common social themes of important current social events by skillfully underlining concepts of identity of an individual ethnic group. In the paintings which highlight socio-economic differences, especially disparities of wealth, ("Golf Club or Village Club – Difficult to Figure Out", 1977), love vs. hate ("Love/Hate", 1968), or Occidental vs. Oriental world views coexisting on one planet, we can deduce characteristics of a social identity, as well as the artist's relation to the individual who represents a particular social group.

Keywords: Identity, Creativity, Belonging, Kurelek, Character Traits, Typology.

Постановка проблеми. До теми ідентичностей зверталися чимало мистців різних епох і локальних зрізів. Найгостріше проблема ідентичності постала у світі в ХХ ст. з огляду на тотальні й масові міжкультурні міграції, адже тисячні потоки людей перетинали Атлантику в пошуках надійних і комфортних для проживання зон. Не минула ця тема і мистецтво канадського художника, вихідця з родини перших українських емігрантів Василя Курилика — один із небагатьох чи, можливо, єдиний мистець у мультикультурному канадському середовищі, що підняв і візуалізував цю проблему у творчості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Про мистецтво Василя Курилика написано чимало, десятки публіцистичних розвідок присвячені етапам його творчої біографії. Особливо цікавила дослідників тема його творчого становлення, описана за допомогою біографічного методу. Проаналізовані та згруповані відповідно до задекларованих автором тематик його серії творів. Не слід забувати, що художник сам писав пояснення до своїх творів, що сьогодні стає основою конкретних фактологічних авторських свідчень для дослідників. В українському мистецтвознавстві творчість В. Курилика не досліджена. Відтак, його ім'я не введене у реєстр українських мистців, оскільки немає жодної ґрунтовної наукової розвідки про його творчість. Зустрічаємо поодинокі статті Романа Яціва про В. Курилика як мистця з українським корінням. Також про його українськість у праці «Українська ідентичність Василя Курилика» [1] писала Христина Цурковська, канадська галеристка українського походження, яка особисто знала мистця і системно популяризує його творчість, особливо акцентуючи та апелюючи до українського походження канадського мистця.

Незважаючи на тисячні публікації про масштабну кількість його творів, універсальність стилістики та філософсько-богословське й психологічно-емоційне навантаження його мистецтва, тему ідентичності у творчості В. Курилика комплексно не порушували і не опрацьовували дослідники ні в Канаді, ні в Україні.

Мета нашого дослідження — проаналізувати проблематику ідентичності в мистецтві В. Курилика, виводячи типологію, характерні особливості, відтак — художньо-стилістичні прийоми її візуалізації.

Виклад основного матеріалу. Тема ідентичності була близька для В. Курилика з кількох причин. По-перше, він сам належав до емігрантського кластера, який пройшов усі етапи адаптації в чужому світі (від вирубування лісів, появи перших землянок і до заснування фермерських господарств). По-друге, В. Курилик як мистець шукав власний шлях інтеграції чи асиміляції в мультикультурній системі координат, прагнучи втримати унікальність авторства, не загубившись у багатостилевості поліетнічного суспільства. І, по-третє, він прагнув пізнати філософську сутність феномена ідентичності «ізсередини» свого часу, в тому чи іншому соціокультурному контексті. Василь Курилик розумів ідентичність як сукупність характеристик людей — етнічність, національність, гендер, релігія. З огляду на ці поняття він розглядав шлях формування ідентичності кожної особи, яка відповідала собі на запитання «Ким вона є?».

На підставі глибокого аналізу його «багатосерійного» мистецтва ми спробували вивести чотири типи поняття ідентичності, які автор зображав відповідно до обраних контекстів: персоніфікована (особистісна), ідентичність як «чуття спільноти», національна та соціальна ідентичність.

У своєму мистецтві В. Курилик передусім демонстрував *ідентичність особистості* відповідно до її соціальної групової приналежності. Це яскраво ми можемо бачити в серії «Спокуси в пустелі» (10 творів; 1975), де автор ставив людину з різних соціальних груп перед однаковими спокусами наркотиків, розпусти, поганого товариства, гомосексуалії, абортів, підкреслюючи в ній страх кризи чи навіть втрати власної ідентичності. У своїй творчості в контексті проблеми ідентичності В. Курилик зображав людину, не тільки номінально приналежну до тієї чи іншої спільноти (єпископ, фермер, музикант, політик): він занурювався глибше, торкаючись персонального усвідомлення портретованого, його власного місця та ролі в тій чи іншій спільноті, цим самим підкреслюючи ціннісно-сміслові орієнтації особистості. У цьому сенсі поняття ідентичності набуває іншого виміру, спрямованого на акти усвідомлення та зарахування себе до того чи іншого колективу чи спільноти. Добрим прикладом буде твір «Джо Боровські — чемпіон безпомічних» (1977) із серії «Польські канадці». У цьому творі В. Курилик підкреслює ідентичність особистості свідомого політика, першого «етнічного» міністра транспорту Канади в уряді Еда Скреяра. Джо Боровські єдиний тоді з політиків, будучи ревним католиком, відстоював моральні принципи, протестуючи проти абортів, наркотиків, цензури та винищення корінного населення, індіанців, у Канаді, — поплатившись за це власною свободою в нерівному протистоянні. Його глибоко виражена усвідомлена особистісна ідентичність показує його непохитну позицію та роль у суспільстві [6, с. 30–31]. Василь Курилик зображає його монументальну характерну постать у тюремній камері, позаду дихає в спину наглядчач в оточенні десятка кошків, наповнених жертвами абортів.

Дозволимо собі ще один приклад особистісної ідентичності в образі українського фермера-емігранта, якого ми часто зустрічаємо на полотнах В. Курилика. Згадаймо твір № 6 із серії «Українські Піонери» (1971), де художник зображає власного батька, хлібороба за покликанням, що належав до верстви канадських фермерів, свідомого сім'янина з чітко вираженою ідентичністю — релігійною, етнічною та соціальною [7, с. 55].

Розглядаючи ідентичність як «чуття спільноти», ми бачимо індивіда, який належить до тої чи іншої суспільної касты, професії, етнічної групи, однак він не усвідомлює себе приналежним до відповідної ідентичності. Йому не притаманне «відчуття спільноти». Цікаве в цьому плані є судження дослідниці ідентичності Ханни Аренд, яка говорить про «ненавчене та природне чуття ідентичності, з яким нам випало бути при народженні» [2, с. 193]. Тут ідентичність як поняття з'являється та зникає разом із певним етапом чи ситуацією в житті особи, її самоусвідомленням і усвідомленням суспільного місця та покликаної ролі. Тут відповідним зразком стане особистість самого автора як індивіда, якому було притаманне відчуття залишковості в суспільстві та відсутність будь-яке відчуття приналежності до певної соціальної групи. Слід згадати приклади відторгнення В. Курилика в школі чи під час навчання у Мексиці. Образи відкиненого та незрозумілого юнака наскрізно бачимо в серії «Велика Самотність», де автор буквально чи метафорично демонструє загубленого індивіда з прагненням віднайти в собі та в суспільстві власну ідентичність.

Інший ракурс відсутності чи, радше, втрати ідентичності ми бачимо у творі «Пьотр Ярош, або Довга дорога до Едмонтону» (1977), де В. Курилик зображає реальну людину, першого польського емігранта, який перетнув Атлантику 1911 року. Висівши на американський материк канадських прерій, зіштовхнувся з найважчими умовами виживання, долаючи 85 миль до хати, звичайного намету, змайстрованого власноруч із трьох гілок, а пізніше — однокімнатної хати, на яку потрібно було заробляти по 10 центів за годину протягом двох років [8, с. 20–21]. Ідентичність польського католика втратила свою концентрацію, збившись на маргінес життєвих труднощів, які передусім вимагали забезпечення природних інстинктів.

Щодо національної ідентичності, то, як відомо, В. Курилик у творчості глобально підійшов до висвітлення проблеми полінаціональності та багатокультурності Канади. Відтак, його неодноразово в Канаді називали «літописцем життя канадських народів». Створюючи серії «Перші українські емігранти» [7], «Поляки в Канаді» [6], «Євреї в Канаді» [4], «Ірландці в Канаді» [3], він занурювався глибше в корінь цієї проблеми, не просто відтворюючи ті чи інші етнічні групи в тих чи інших ситуаціях, він обирав найбільш промовисті сюжети, здебільшого з повчальним змістом, «обрамлював» їх у систему символіко-метафоричних знаків, заздалегідь закладаючи в картину повчальний зміст, який сам вербально пояснював до кожної картини. Метафорично канад-

ську ідентичність В. Курилик зобразив у творах «Сім'я людства сьогодні» (1972) та «В очікуванні надії» (1971). У першому творі художник зображає Канаду як ковчег, наповнений різнонаціональними групами на тлі океану, що символізує глобалізований світ. В іншому — групи людей схвилювано чекають на березі безмежного бурхливого океану, символізуючи тривале очікування прогнозованих змін.

У контексті національної ідентичності важливу роль відіграла національна традиція, яка була найбільш переконливим і безпомилковим джерелом інспірації мистецтва. Важливим у цьому контексті залишається питання етнічної тотожності: почуття приналежності та важливість культурної спадщини, навіть означення самих себе («канадець», «українець» чи «український канадець»). Адже самобутність може проявлятися по-різному, залежно від реакції на аспекти традиції, культури, мови, історії, релігії.

Василь Курилик завжди був небайдужий до соціальних подій. Підкреслюючи ідентичність того чи іншого народу, він вдало вив'язував спільні соціальні теми на одному полотні. У сюжетах, де бачимо поділ соціальних верств, а особливо контрасти заможності й бідності («Гольф клуб і сільський клуб — важке для усвідомлення», 1977(?)), ненависті і любові («Любов/Ненависть», 1968), окцидентальних і орієнтальних соціумів («Собаки і люди», 1962) в єдиному світі, ми виводимо риси соціальної ідентичності, авторської формули приналежності певного індивіда до ясно усвідомленої та обраної ним соціальної верстви. Важким для сприйняття буде твір «Собаки і люди» (1962) (рис. 1), де автор безжалісно порівнює спухлих з голоду африканських немовлят у спекотній пустелі із вдоволеним пуделем на оксамитовій подушці, вбраним у корону і собачий комбінезон, з мискою, повною крекерів, з написом «многая літа нашому песику». Усе це відбувається на тлі умовного кінотеатру, заповненого вгодованими багатіями, які відверто нехтують кошиками для милостині. У цьому творі В. Курилик явно демонструє чітку кастову приналежність, соціальну ідентичність багатства й бідності, порушуючи та зображаючи в мистецтві одну з фундаментальних і завжди актуальних проблем людства.

Слід окремо згадати риси соціокультурної ідентичності у творах В. Курилика. Оскільки соціокультурний клімат, у якому шліфувалися його авторська манера, стилістика та концептуальна модель мистецтва, завжди непокоїв художника. Прикладом цього є твір «Культурний обмін у Канаді» (1966), де автор зображає українців і євреїв як народи, що допомагають один одному. Це чудовий зразок співіснування двох національних ідентичностей у єдиному культурному контексті канадських першопрохідців. Автор тут дещо сентиментально показує українця, який розклав свій скромний набуток під деревом — вишивана сорочка, ікона Богородиці Елеуси, кобза та українська скатертина. Чоловік лагідно «взяв під крило» бідного єврея, який шанобливо тримає все

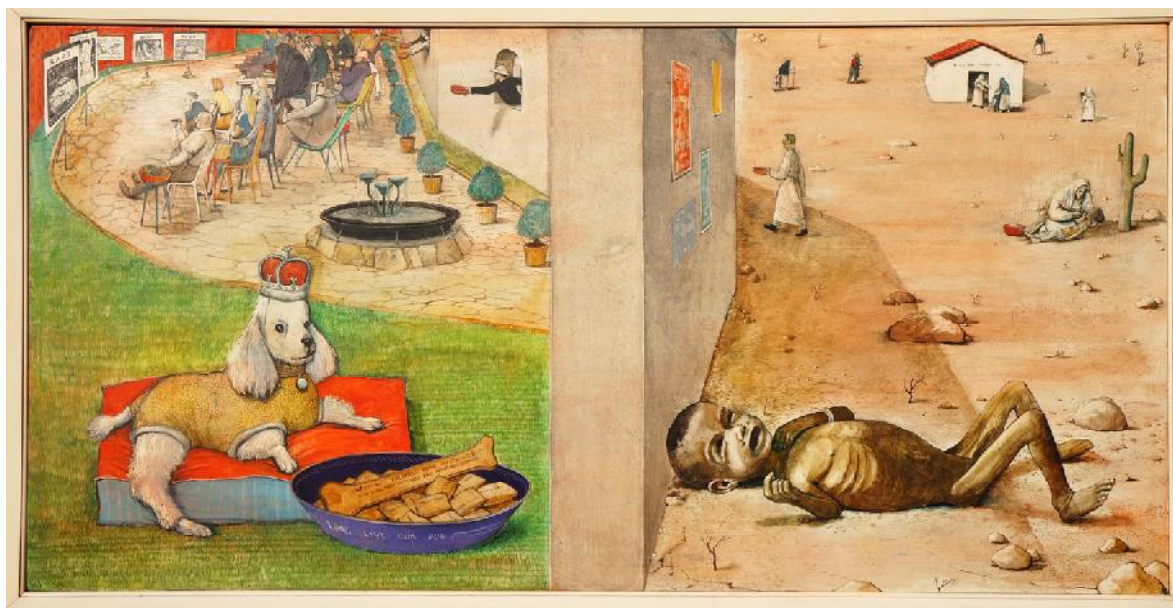

Рис. 1. Василь Курилик. Собаки і люди. 1962. Мішана техніка, мезоніт. 60,9 × 71,1 см. Приватна колекція

своє багатство в скромному клунку через плече. Це досить символічний сюжет, адже він показує обернену ретроспективну подію у житті В. Курилика, що відбулася 1960 року. На першій виставці, яку йому організував його артменеджер Айрон Айзек, першими мистця запитали єврейські жінки, далі французи, англійці, аж пізніше — українці. Про цей факт В. Курилик пізніше напише в автобіографії «Someone with me» 1973 р. [5, с. 497]. Тему спільних єврейсько-українських ідентичностей художник не раз підніме у своєму мистецтві, присвятивши серію творів «Перші Євреї в Канаді» [4].

У контексті вивчення проблеми ідентичності у творчості В. Курилика, ми проаналізували низку його художньо-стилістичних прийомів, за допомогою яких автор розробив власні принципи «художнього повідомлення», певних змістових послань. Митець негативно ставився до плакатної прямолинійності, стилізуючи індивідуальний образ історичного персонажа під абстрактний ідеал. У творах В. Курилика присутній момент метафоричності, виражений у пластичній експресії, масштабних співвідношеннях, умовності образотворчої мови, певній узагальненості форми й асоціативності. Наприклад, ми це можемо бачити у творі «Одного разу старий Том не повернувся» (1970), де автор поняття кризи ідентичності, розгубленості й втрату власного «я» символічно-метафорично показує в образі kota, який прямує пшеничним полем під блакитно-брунатним вечірнім небом, по якому мчить фантазмагорична істота. Куриликівська символічно-метафорична система пов'язана з внутрішньою сюжетною та образно-пластичною логікою композиції. Загалом образотворча структура його творів позбавлена строгості: розміри, масштаби, ритми й маси — усе ніби не зафіксоване, мінливе, позбавлене певної статичності.

Глибше аналізуючи поняття персоніфікованої (особистісної) ідентичності в конкретних творах В. Курилика, можна простежити його власний метод оперування площиною в ідейному та практичному сенсі. Він ставив перед собою завдання: персонаж повинен активно впливати на глядача (реципієнта), перебувати з ним у контакті та діалозі. Для цього автор зображає персонажа присутнім у реальному життєвому просторі.

Василь Курилик багато експериментує з площиною, зберігаючи двовимірність за рахунок глибини, насиченості, вібрування кольору та композиції, що робить полотно візуально більш містким. Ефект присутності образу або персонажа в нашій реальності часто автор свідомо підкреслює методом винесення образу за окреслені рамки композиції. Василь Курилик поставив за мету створити такий образ, який би мав силу ввести нас не тільки в глибину ілюзорного продовження нашої реальності, але, можливо, й іще далі — в іншу реальність, де діють інші закони сприймання. Творячи образ, художник не поділяє його на зовнішній вигляд і внутрішній зміст, але прагне показати їх у формальній єдності. Митець створює паралельний простір для глядача, майже ідентичний простору, в якому він існує.

Висновки. Отже, на підставі низки проаналізованих творів нам вдалося вивести чотири типи поняття ідентичності, які присутні в мистецтві В. Курилика і які автор зображав відповідно до обраних контекстів: ідентичність національна, соціальна, персоніфікована (особистісна) та ідентичність як «чуття спільноти». За визначеною типологією ми проаналізували характерні особливості кожної з них на прикладі конкретних творів В. Курилика.

У перспективі подальших досліджень важливо розширити тему «ідентичності» та глибше її проаналізувати за допомогою ширшого методологічного інструментарію.

Література:

1. Стоділка-Цурковська Х. Українська ідентичність Василя Курилика [Електронний ресурс] / Христина Стоділка-Цурковська // *Артес : мистецький альманах : [веб-сайт]*. — Електрон. дані. — 2017. — 25 жовтня. — Режим доступу : <https://artes-almanac.com/vasyl-kurylyk/> (дата звернення : 13.10.2018). — Назва з екрана.
2. Arendt H. *Responsibility and Judgment* [Текст] / Hannah Arendt ; edited by Jerome Koch. — New York : Schocken Books, 2003. — P. 193.
3. Kear A. *William Kurelek : Life and Work* [Електронний ресурс] / Andrew Kear // *Art Canada Institute* : [веб-сайт]. — Електрон. дані. — [Toronto, Canada]. — Режим доступу : <https://www.aci-iac.ca/art-books/william-kurelek/biography> (дата звернення : 15.10.2018). — Назва з екрана.
4. Kurelek W. *Jewish Life in Canada* [Текст] / William Kurelek, Abraham J. Arnold. — Edmonton, Alberta : Hurtig Publishers, 1976. — 91 p. : il.
5. Kurelek W. *Someone with me. The Autobiography of William Kurelek* [Текст] / William Kurelek ; James Maas (Foreword). — Ithaca : Cornell University, 1973. — 523 p.
6. Kurelek W. *The Polish Canadian* [Текст] / William Kurelek. — Montreal : Tundra Books, 1976. — 56 p.
7. Kurelek W. *The Ukrainian Pioneer* [Текст] / William Kurelek ; English and French texts prepared by Dr. Gerald T. Campbell. — Niagara Falls, Canada : Niagara Falls Art, Gallery Kurelek Art Collection, 1980. — P. 55.
8. Kurelek W. *They Sought a New World : The Story of European Immigration to North America* [Текст] / William Kurelek ; edited by Margaret S. Engelhart. — Montreal : Tundra Books, 1985. — 48 p. : il.

References:

1. Stodilka-Tsurkovska, Kh. (2017, October 25). *Ukrainska identychnist Vasylia Kurylyka* [Ukrainian identity of William Kurelek]. *Artes*. Retrieved from <https://artes-almanac.com/vasyl-kurylyk/>. (In Ukrainian)
2. Arendt, H. (2003). *Responsibility and Judgment*, (pp. 193). J. Koch, ed. New York : Schocken Books.
3. Kear, A. (N. d). *William Kurelek : Life and Work*. *Art Canada Institute*. Retrieved from <https://www.aci-iac.ca/art-books/william-kurelek/biography>. (In English, in French)
4. Kurelek, W. & Arnold, A. (1976). *Jewish Life in Canada*. Edmonton, Alberta : Hurtig Publishers.
5. Kurelek, W. (1973). *Someone with me. The Autobiography of William Kurelek*. (J. Maas, foreword). Ithaca : Cornell University.
6. Kurelek, W. (1976). *The Polish Canadian*. Montreal : Tundra Books.
7. Kurelek, W. & Campbell, G. (1980). *The Ukrainian Pioneer*, (pp. 55). Niagara Falls, Canada : Niagara Falls Art, Gallery Kurelek Art Collection. (In English, in French)
8. Kurelek, W. (1985). *They Sought a New World : The Story of European Immigration to North America*. Margaret S. Engelhart, ed. Montreal : Tundra Books.

20.10.2018